

”Vänta med beslut om amerikanska baser”

19:45

Hans Blix är bland annat före detta utrikesminister. Foto: Staffan Löwstedt

DCA-avtalet om försvarssamarbete mellan USA och Sverige bör inte godkännas av riksdagen förrän tillfälle givits för en grundlig offentlig diskussion. Det skriver Hans Blix.

DEBATT | FÖRSVAR

Det här är en argumenterande text med syfte att påverka. Åsikterna som uttrycks är skribentens egna.

Ett förslag till avtal om försvarssamarbete mellan USA och Sverige (DCA-avtalet) ligger nu hos riksdagen för godkännande. Det innehåller långtgående och tioåriga förpliktelser berörande rikets suveränitet och säkerhet men har inte varit föremål för någon allmän diskussion, uppmärksamhet av partier eller media. Det skiljer sig därmed från godkännandet av det så kallade vädlandsavtalet med Nato vilket föregicks av grundlig offentlig debatt. Enligt den plan som ligger ska beslut om avtalet och lagändringar fattas av riksdagen den 18 juni. Lagrådet har yttrat sig men i huvudsak om lagtekniska frågor av underordnad betydelse. I propositionen borde regeringen ha gett riksdagen och allmänheten svar på en rad frågor som lämnas öppna i avtalet.

I DCA-avtalet regleras förutsättningarna för amerikansk militär närvaro i Sverige. Där anges vad som ska gälla om rätt till tillträde till svenskt territorium, territorialvatten och luftrum, och om rätt att få använda vissa av Försvarsmaktens anläggningar och områden. I avtalet anges specifikt 17 platser – från Kiruna, Luleå och Boden i norr till Visby och Ronneby i söder – som USA med Sveriges samtycke får använda som baser. Samarbetet sägs bygga på full respekt för Sveriges suveränitet, lagstiftning, och internationella rättsliga förpliktelser. Enligt

propositionen kommer DCA-avtalet inte att förändra den ståndpunkt som har kommit till uttryck inom ramen för Sveriges Natoansökan, nämligen att det inte finns skäl att ha kärnvapen och permanenta baser på svenskt territorium i fredstid.

Det är gott och väl att regeringen upprepar den ståndpunkten. Det är dock oacceptabelt att uttryckliga regler saknas om vilka åtgärder och verksamheter som kräver svenskt godkännande innan de sätts igång. Det har sagts att det inte handlar om ”permanent” baser – men avtalet är på tio år. (Artikel 13 i Nato-avtalet möjliggör uppsägning med ett års varsel.)

Hur får de 17 amerikanska baserna användas? Kan stationering av tungt amerikanskt bombflyg ske till exempel vid Luleås flygbas utan föregående svenskt godkännande? Ger avtalet USA rätt att utan särskilt och uttryckligt godkännande av Sveriges regering upprätta missilbatterier i anslutning till basen vid Visby på Gotland?

Det nu aktuella avtalet skiljer sig drastiskt från det värdlandsavtal som träffats med Nato för att underlätta placering i Sverige av personal och materiel som Nato kan tänkas bistå med. Avtalet ger inte Nato rätt att generellt verka på svenskt territorium. Det blir tillämpligt endast i de fall Sverige först fattar ett nationellt beslut om att bjuda in Nato för att genomföra verksamhet här i landet. Det betyder att Sverige avgör när Natoledd verksamhet får äga rum på svenskt territorium. Inför varje enskild aktivitet kommer ett särskilt och mer detaljerat genomförandeavtal att behöva ingås inom de ramar som anges i avtalet. DCA-avtalet anger ingen liknande ordning. Det bygger på obehindrad tillgång till de 17 baserna och fri tillgång till Sveriges territorium genom generella på förhand givna godkännanden.

Ett för svensk del synnerligen känsligt och belysande avsnitt, som utvecklas i propositionen, berör flygstridsledningssystemet (STRIL):

”Det kan även bli fråga om att låta Nato eller en allierad stat utöva flygstridsledning på svenskt territorium.”

Det handlar här om helt centrala uppgifter som gäller kärnan i vårt eget försvars förmåga att värna Sverige. Artikeln skulle inte strida mot internationell rätt, men innefatta ett oöverskådligt avstående av svensk suveränitet. Har de svenska politiska partierna undersökt hur deras väljare ser på möjligheten av 17 amerikanska militärbaser? Eller hur tänkbart genomförande av avtalet kan förväntas påverka det säkerhetspolitiska läget i vårt hörn av Europa?

Önskan att ingå ett så långtgående och för svensk suveränitet ingripande avtal som det som nu föreslås skulle kunna vara förståelig i ett hotfullt läge.

Där är vi inte nu.

Ett särskilt skäl för riksdagen att avvakta med ett ställningstagande är också att man inte nu vet vem som nästa år kommer att vara amerikansk president och då bestämma vilka rättigheter i avtalet USA vill utnyttja.

Jag tycker det vore klokt om riksdagens utrikesutskott bordlägger propositionen om DCA-avtalet. Sveriges ansökan om anslutning till Nato föregicks av en intensiv – om också kort – debatt. Det nu aktuella avtalet bör inte underställas riksdagens godkännande förrän tillfälle

givits för en grundlig offentlig diskussion. Det förefaller som om varken Finland eller Danmark räknar med beslut i närtid.

Hans Blix

före detta utrikesminister, chef för IAEA (Internationella atomenergiorganet) och FN:s vapeninspektörer i Irak